

בלבו כרסמו ספיקות. "האם מה שאני אומר עדיין אינו נכון היום? האם אני מקדים את זמני? האם ייסורי היהודים עדיין אינם גרוֹ לים דיים?", שאל, וגם השיב: "אני מאמין באפשרות ההגשמה... מדינת היהודים היא צורך עולמי, לפיכך קום תקום". גם אם תתמהמה, גם "אם הדור הזה עודו אטום מדי, יבוא דור אחר... יהודים שירצו - ישיגו את מדינתם ויהיו ראויים לה", כתב הר־צל, 53 שנים לפני הקמתה של מדינת ישראל. כבר אז הוא הבין שבלי קומביניציה, שילוב של מערכת מדינית ומערכת כלכלית, אפילו הרצון הנחוש ביותר לא יוכל להתממש.

והנה ביום בהיר אחד, ב־2003, נחתה על שולחני פנייה בחתימת מוסד ששמו "אוצר התיישבות היהודים בע"מ", אותו הקים הר־צל ב־1899 וקיים עד היום, שהיה בהמשך אביו מולידו של בנק לאומי, והחל ליצוק את הדלק לקרביים של חזון הקמת מדינת יש־ראל. הנדון: בחרו בי לכתוב את סיפור לידתו. הוכנסתי לגנזכו של הרצל בירושלים, ולנגד עיני נפרשו אוצרות בכתובים, כל מס־מכי היסוד וההמשך של ה"אוצר" הנזכר. חיפשתי לשווא אם ספר מתעד המכיל את כל אלה מצוי בספרייה המקיפה את כתביו ואת אשר נכתב אודותיו. אכן על ה"אוצר" נכתב בספרים הרבה, אך סיפור ה"אוצר" במתכונת "ואלה תולדות" לא נכתב. כך נולד הספר המקיף במלואו את הסיפור - "הבנק - יצירתו של בנימין זאב הרצל: סיפורו של אוצר התיישבות היהודים".

את דמותו של הרצל איפיון אחד מטובי תלמידיו, זאב ז'בוטינסקי, שכתב כך במלאות 30 שנים לפטירתו: "לא היה כאן תואר, לא היה כאן תפקיד קבוע מראש: הציבור פשוט ציית לו... הוא כבש את מחשבותינו... מנהיגים אמיתיים נולדים לעתים רחוקות, ומכירים אותם לפעמים קרובות הודות לסימן זה רווקא, שאינם באים בשום תביעה להנהיג. הציות להם אינו שאלה של משמעת; ושומעים להם ממש כמו שנסחפים על ידי זמרתו של זמר בעל כשרון - מפני שהניגון שלו מביע את הגעגועים של עצמנו".

לי, כמחבר הספר, החומר הרב המצוי במסמכי הארכיון הציוני המרכזי, מכתביו של הרצל ותיעוד רב ומגוון, אפשרו להרגיש קר־בה לדמותו של האיש הזה: יחיד ונדיר, מרתק ומדהים, שמוחו אינו חרל ולו לרגע לייצר רעיונות או להשתמש בכאלה משל אחרים, אדם הרבק במשימה עד כלות, פשוטו כמשמעו. כי כזה היה.

נפל וקם, נפל וקם

קומביניציה - במונח זה השתמש בנימין זאב הרצל בכואו לה־סביר איך יביא לידי מימוש את רעיונו בדבר הקמתה של מדינת היהודים. קומביניציה, מונח לוועזי, שפירושה בלשוננו שילוב של כמה גורמים או תחבולה. במבוא לחיבורו "מדינת היהודים" הוא כתב כי הנושא "התרחש (במוחו) ללא מודע", אך הוא גם ידע שאין הוא ממציא שום דבר חדש המשנה את הקביעות ההיסטוריות - לפיהן העם היהודי הוא עם עתיק, בעברו ריבוני בארץ ישראל, שממנה הוגלה פעמיים. במחצית השנייה של המאה ה־19 נפקחו עיניו למראה מצב היהודים דאז, והוא הגיע למ־סקנה שיש לחדש לאלתר את הריבונות היהודית. ההבדל בינו לבין אישים שקדמו לו, כגון יהודה לייב פינסקר בספרו הנודע "אוטואמנציפציה", התבטא בדבקותו של הרצל בנושא. הוא נפל וקם, נפל וקם, ולבסוף כינס את הקונגרס הציוני הראשון שממנו נישאה בגאון הקריאה לשוב ולהקים את ארץ ציון וירושלים. הרצל, עיתונאי רחב יריעה במקצועו, חשש שחיבורו על מדי־נת היהודים ייראה כיצירה ספרותית נוספת מפרי עטו, על כן חתם עליו גם בתוארו האקדמי, ד"ר למשפטים, ואף ציין כי ח־בורו איננו "פנטזיה" וגם לא "אוטופיה" אלא רעיון בר מימוש.

**הוכנסתי לגנזכו של הרצל
בירושלים, ולנגד עיני נפרשו
אוצרות בכתובים, כל מסמכי
היסוד וההמשך של ה"אוצר"**